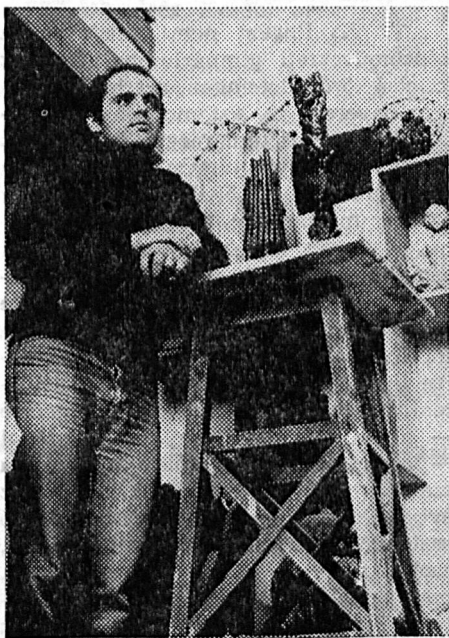
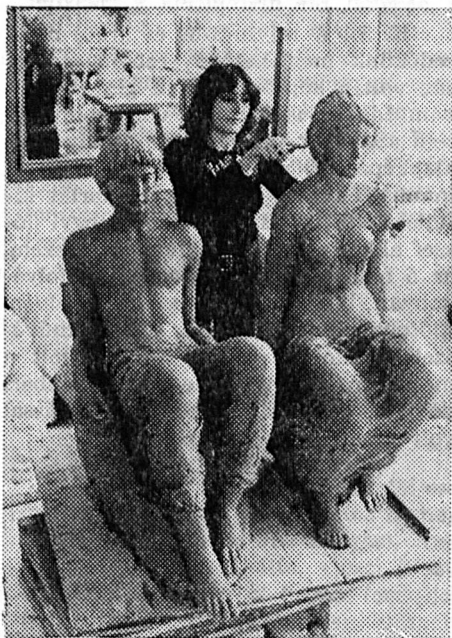

Tóth Valériánál és Kligl Sándornál

Fiatal házaspár. Szobrászművészek. Társak a magánéletben, szövetségesek a művészetben. Nyolc éve élnek a vásárhelyi művészkolónián. Ennyi idő elegendő az alkotói pályán való elindulásra, az első bizonyításokra...

— *Visszapergetve az emlékek filmkockáit, kinek milyen szobrászi, plasztikai élménynél merevedik ki a kép?*

T. V.: Szüleimmel ötéves koromig Erdélyben éltünk nagyanymnál, aki egy paplak házvezetője volt. A hegyek közé szorult kis falu csodaszép templomának festett faszobrait kicsi lányként is tátott szájjal bámultam. Arra is visszaemlékszem, hogy nagyon tetszettek a díszesen faragott székeklykapuk. Rajzoltam mindenhová, homokba ujjal, földre bottal, falra szénnel. De az iskolában sosem szerettem a

K. S.: Rajzolás és festés a gyermekkor természetes velejárója volt nekem is. Hatottak rám a család művészi hagyományai: dédapám festő, ezermester, feltaláló volt, apám ötvös, aki azonban alighogy megkapta mesterlevelét, nyugdíjazta szerszámaikat — 45 után más munka után kellett néznie. Úgy emlékszem, 14 éves lehettem, amikor rácsodálkoztam Seneca római bronz portréjára. Az óriási élmény bűvöletében

mesterségesen beállított rajzóriai csend-életeket. Szívesebben rajzoltam élményeimet és örökítettem meg osztálytársaim portréját. Gimnazista voltam, amikor a kémiatanárnóm elvitt az egyik úttörőházba, s az ottani szakkörben kezdtem igazi szenvedéllyel rajzolni, mintázni. Családunkban több elvetélt művész élt, festegető nagynénik, írogató ősök.

— *Az iskolák, a tanítók mindig meghatározói az alakuló-formálódó személyiségnek, magatartásnak és szemléletnek. Lendítői vagy éppen fékentartói az egyéniség kibontakozásának. Milyen hamuban sült pogácsákat őriznek a tarisznyákban az iskoláktól, mesterektől?*

T. V.: Engem nem vettek fel a képzőművészeti gimnáziumba. Ez volt az első törés életemben, azt hittem, sosem heverem ki. Azt mondják, túl naturalistán rajzoltam meg a hokedlit és a lavórt. Öt évig jártam reál tagozatú gimnáziumba, ebből következik, hogy egyszer megbuktam. A gyerekes dac — ha oda nem vettek fel, akkor semmi sem akarok lenni! —, no és a matematika iránti ellenszenvem ismételtette meg velem az első osztályt. Később a főiskola lehetősége jelentette az egyetlen célt, s én igazán komolyan készültem a felvételre. Szerencsétlenségemre — hátha ott könnyebb lesz! jelszóval — az iparművészeti főiskola kerámia szakára jelentkeztem, ami abban az évben éppen nem indult. A következő esztendőben már a képzőművészetre, szobrász szakra adtam be a papírokat, nem vettek fel. Akkor már együtt jártunk Sanyival, s azt mondták „ha ezek egyszerre, egy csoportba járnak, egyik sem fog tisztességesen dolgozni”. Újbóli próbálkozásra azután bekerültem Pátzay Pál osztályába. Megtanultam mindent, amit a főiskola adhat: manuális tudást, melyből levonhattam a szoborkészítés törvényszerűségeit.

— *Tösgyökeres pesti létükre Vásárhelyen ütöttek tanyát. Vajon miért? Mi várta itt, az Alföld közepén a két pályakezdő szobrászt?*

T. V.: Hogy miért jöttünk Vásárhelyre? Máig is ezt kérdezzük magunktól. Főiskolásként jártunk a vásárhelyi művésztelepen, tudtuk, hogy itt műtermes lakáshoz juthatunk. Akkor már vártuk az első gyereket. Nem

egy plakettet is készítettem a szoborról. Így szinte törvényszerűen sodródtam a Budapesti Képzőművészeti Gimnáziumba, mely egykor iparrajz iskola volt, amelynek padjait apám is kop-tatta.

K. S.: A mi 1945-ös évfjártú nemzedékünk meglehetősen rebellis társaság volt a képzőművészeti gimnáziumban. Ideális iskolatípus volt, mi mégsem szerettük. Megkaptuk a művészeti alapképzést, megtanultuk a szakma manuális részét és a sok gyakorlás kifejlesztette a készséget is. Somogyi József akkor még ott tanított, azt hiszem, az ő hatása, hogy megtanultunk folyékonyan beszélni a plasztika nyelvén. Előfelvétellel kerültem a képzőművészeti főiskolára. Mikus Sándor volt a mesterem, akinek meggyőző emberi példája, erkölcsi tartása nagy hatással volt mindnyájunkra.

K. S.: Meg kell mondani őszintén, hihetetlenül rossz hangulat fogadott bennünket. Legalábbis naiv, főiskolás észjárásunkkal úgy éreztük. Aztán — immár nyolc éve — ez a város lett életünk színtere, ahol az ajtónkat nem

akartunk a pesti tülekedésben pusztán egy önálló lakásért dolgozni, nem akartunk azért korrumpálódni, hogy összejöjjen egy lakásra való.

— *Vásárhely elsősorban a festők városa. A táblaképhez kapcsolódnak hagyományai, örökségei, ez a műfaj határozza meg jelenét is. Hogyan épült — épül — be a szobrászat ebbe a meglehetősen egyprofilú művészeti közegbe?*

T. V.: Az első időkben terrakotta kisplasztikákat készítettem. Nagyon hiányzott az a fajta kollegiális kapcsolat, amelyből leszűrhettem volna, hogy jó úton járok-e, észreveszik-e törekvéseim lényegét a körülöttem élő, dolgozó, tapasztaltabb művészek. Mágig sem tudom, mi a véleményük munkáimról. Sokak számára ma is kötogető-varrogató háziasszony vagyok, aki emellett két gyerekre mos, főz, takarít. Biztatást jelentett viszont, hogy a Nemzeti Galéria már az első évben vásárolt tőlem szobrot, s megkaptam első köztéri munkámat is.

— *Véleményük szerint a mai zavaros képzőművészeti világban mi a szobrászat?*

T. V.: Véleményem szerint teljesen mindegy az anyag, mindegy az is, hogy a szobor elvétel (kőfaragás), vagy hozzáadással (terrakotta, gipsz) készül, a lényeg az, hogy a forma forduljon, feszes legyen, ne törjön meg, szolgálja készítőjének szándékát, lelki tartását, tükrözze gondolatát, érzéseit, indulatait. A konkrét formán túl sugalljon általánosabb érvényű érzelmi, indulati, gondolati üzenetet. Én leginkább az agyagot szeretem, az engem ért hatásokat ennek az anyagnak segítségével tudom a leghatásosabban térbeli formává alakítani.

— *Hogyan fogalmazná meg művészi hitvallását, szobrászi alapállását, emberi-alkotói szándékaikat?*

T. V.: Elég bizonytalanul érzem magam a világban. Sokszor visszahálok, hogy szobraim túlságosan líraiak, túlfentelt harmonikusak, nem fejezik ki

lehet és nem is akarjuk becsukni. Azt hittem, Pesttől ugyanolyan messze van Vásárhely, mint Vásárhelytől Pest. Tévedtem. Innen sokkal messzebb van a főváros, mint fordítva.

K. S.: Amit főiskolásként magamban építettem, terveztem, ahhoz itt objektív feltételek teremtődtek. Egy évig főiskolai ösztöndíjas voltam, szerettem volna tanítani is, de akkor nem volt lehetőség. Később arra is volt módom és szakkört is vezettem. Így kialakult egy sokféle emberekből álló baráti kör. A szakma, a kollégák viszont meglehetősen gyanakodva fogadtak. Egy jellemző példa: első megbízásom egy Lenin-dombormű volt. A könyvtárban böngészgetve kerestem hozzá anyagot. Hazafelé a bicikli csomagtartójára kötöttem a vörös fedelű kötetet. Egy festő kollégám nem kis iróniával megkérdezte: nálatok ez otthon a biblia? Persze nem lehetett naponta ilyen tüskéknek szánt megjegyzéseken, furcsa szituációkon rágódni.

K. S.: Három nemes anyag — a kő, a fém, a fa — felhasználásával készített emberközpontú alkotás. Bár próbálkoztam mással, betonnal, üveggel, műanyaggal, mégis úgy érzem, a nemes anyagból készített emberközpontú téri forma a mindig korszerű szobor. Ez nem szorgalmi feladat és hogy így látom, nem fantáziahiányra vall.

K. S.: Mondhatnék én most akármit, úgylis a szobrok mutatják meg, hogy mit szeretnék, mit tudok, és hogyan elmondani. A legutóbb Vásárhe-

korunk drámai vibrálásait. Megzavar-
nak, bizonytalanná tesznek ezek a nem
okos, tépelődő vitákban, nem baráti
beszélgetéseken, hanem a hátam mö-
gött, suttogva elhangzó vélemények.
Fölgyarapodnak kételyeim, hogy szob-
raim nem erre a világra születtek.
Hogy nem kell a ma emberének a sze-
retet, a harmónia, a tisztaság. De nem
tudok mást csinálni! Ezek a szobrok
csak vágycsák, menekülési kísérletek
lennének? A mindennapi életben nem
talált, áhított harmónia keresése? Ad-
hatok-e ezekkel a szobrokkal a többi
embernek lehetőséget a megtisztulásra,
a harmóniára?! Az ember megismerése
nemcsak formailag érdekel, lélektanilag
is mind többet szeretnék tudni róla.
Az eddig megszerzett ismereteimet
igyekszem tökéletesíteni, vállalva azt a
missziót, amit a mai, kissé eltárgyasult
művészetben az általam gyakorolt
szobrászat jelenthet. Hiszem, hogy az
emberi érzések, gondolatok, emlékek,
tapasztalatok kimeríthetetlenek. Ezek
mellett nem tudok behunyt szemmel
elmenni. Az igényesség és fogékonyság
feltámasztása a művészi szép és igaz
iránt a mai korban is elengedhetle-
nül szükséges. Főleg ma, rohanó vilá-
gunkban, amikor az emberek többsé-
gét pusztán anyagi és tárgyasult dol-
gok érdeklik. Csak akkor nevezhetem
magam művésznek, ha alkotó képessé-
gemet fel tudom használni arra, hogy
a kicsinyes gondolatokból és gondoktól
az emberi szíveket és értelmet a mű-
vészet felé fordíthatom. Szobraim eb-
ből a szellemből sarjadnak.

lyen felállított Iskolások című szobrom
talán annyi, talán kevesebb, mint szán-
dékaim voltak. A szó nem vehet el, de
nem is adhat hozzá semmit. Jelenleg
Derkovits-ösztöndíjas vagyok. Ezeket
az éveket szeretném eredményesen föl-
használni. Szeretnék olyan megrende-
lőkkel találkozni, akik észreveszik,
hogy milyen szobrokat érdemes velem
csináltatni, s meg is teremtik a meg-
valósítás optimális lehetőségeit.

— Az elmúlt nyolc év alatt mindketten több köztéri munkát készítettek. Kligl Sándor többek között a Lenin-domborművet Zalaegerszegre, épületplasztikát Makóra, női figurát Balassagyarmatra, özekeket Derekegyházára, Kligl József emlékművét Bajára, az algyői egészségház elé két kőfigurát, Vásárhelyre az Iskolások című háromalakos kompozíciót, az épülő buszállomásra pedig dekoratív frizt készített. Tóth Valéria első köztéri szobra, a Vak Bottyán portré, Pakson áll, a makói könyvtárban a Lány kövön, Fábianszabványban az Anya gyerekekkel, Székkutatson a Béke csendje, Budapesten, a XVII. kerületben egy kétfigurás kompozíciója, a Békaleső és a Fű madárral áll. Vásárhely kérésére mintázta meg Németh László portréját, most készül a szeged-kiskundorozsmai új általános iskola udvarára kétfigurás szobra, s most tervezi a SZOTE épülő oktatási tömbjére a Pantheont is lezáró díszkutat. Ennyi gyakorlati munka után mi a véleményük a köztéren álló szobrokról, a magyar köztéri szobrászat helyzetéről?

T. V.: Szerencsés vagyok, minden alkalommal nekem való feladatokat kaptam, sosem kellett haragba lenni magammal. Fontosnak tartom a kiállításokon való rendszeres szereplést, de az igazi feladat a köztéri szobor. A kiállításokon bemutatott alkotások elhomályosulnak a látogatók emlékezetében, a köztereken álló szobrok feledhetetlenek. Egy-egy ilyen nagy munka hónapokon át igen intenzív alkotó tevékenységgel készül. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy aki saját maga vállalja e nagy munkák megvalósítását, az órábérben farag, és centiméterben fizetik. Egy-egy ilyen hosszú ideig készülő szobor olyan, mint egy érzékeny membrán. Felülete elárulja a szobrász rossz hangulatát, kedvtelenségét, unalmát, de felfedi örömét, jókedvét, a felszabadult alkotást is. Jó lenne minden alkalommal ugyanazzal a fűtöttséggel, indulattal, ugyanazzal az érzékenységgel visszatérni a készülő műhöz — amihez úgy kell odaállni, hogy ne kelljen formai problémákkal küzdeni, s a megoldás, kifejezés, a mondanivaló tartalma legyen a feladat.

— *A köztéri szobrászat kérdéskörét sohasem választhatjuk el az építészettől, a környezetalakítástól. Csak a művészeti ágak szoros kapcsolata teremtheti meg az épület és szobor áhitott harmóniáját, a környezet egységét. Ez legtöbb esetben feltételezi az együttgondolkodást, az azonos alapállást. Csakhogy éppen ez az együttvégzett közös munka hiányzik.*

T. V.: Valóban gyakran elhangzanak olyan vélemények, hogy applikáljuk a szobrokat egy megadott közegbe, nem szervülnek alkotásaink a környe-

K. S.: Nem dolgozom tudathasadásban. Ugyanúgy gondolkodom, amikor kispasztyikát csinállok, mint amikor köztéri munkát tervezek. Nem egyet magamnak, egyet a köznek jelszóval veszem kezembe a mintázófát vagy a vésőt. Nem restellem bevallani, hogy több kisméretű szobrot eladtunk a Képcsarnoknak, s boldogok vagyunk, hogy egy-egy munkánk hat-nyolc példányban eljut azokhoz, akiknek készítjük, akik áldoznak érte, mert szeretik azokat. Valamennyi köztéri megbízást komolyan vettem, mindegyiket vállalom hibáikkal, ügyetlenségeikkel, megoldatlan problémáikkal együtt. Mindig vártam a nagy pillanatot, amikor találkozok a feladat, elképzelés és megvalósulás. De a megrendelő és művész kapcsolata még mindig nagyon ellentmondásos. Politikai emlékművek, portrészobrok esetében természetesen kötnék a konvenciók, a pontosan felsorakoztatott elvárások, de a többi esetben általában szabad kezét kapunk — a tervezés időszakában legalábbis. Meggyőződésem, hogy nem kiszolgálni kell a kívánalmakat, hanem a lehetőségek kötöttségein belül saját elképzeléseimet megvalósítani. Ez azonban alig-alig sikerül. Mert két dolgot tehetek. Vagy makacsul ragaszkodom elképzeléseimhez, ez rengeteg alkudozásba, energiába, erőfeszítésbe kerül, s még így sem biztos a siker. A másik lehetőség, hogy visszaadom a megbízást. Csakhát így jelentős anyagiaktól esik el az ember, s a szobrász is a piacról él, ez az igazság. Ez mind-mind oka, hogy nem szívesen hivatkozom egyetlen munkámra sem, mint olyanra, melyet példaként állíthatunk, s amely minden munkaszakaszban csak örömet jelentett számomra.

K. S.: Egy-egy köztéri munkánál nagyon fontos a környezet hatása. Ez érvényes a természeti környezetre éppúgy, mint a környező épületek funk-

zettel. De a megbízás mindig utólag, egy megadott helyre érkezik, alkudozások árán születik, kompromisszumok adózó buktatóin valósul meg.

— *A házastársi kapcsolat, a szoros családi kötelék inspiráló erő vagy fékhatás az alkotómunkában?*

T. V.: Ez a művészházasság egymás megértésén, segítésén alapszik. Olyan szövetségesség, melyből mindig erőt meríthetünk ebben a vásárhelyi elszigeteltségben. Egymásra utaltság elismerésben és kritikában. Ebben a közegben, meglehetősen távol a barátoktól, szobrázskollégáktól és az elemző kritikáktól a legfontosabb inspiráló, előrelendítő erő. Örülünk egymás sikereinek s ha valamelyikünk munkáját meg nem értés vagy közöny fogadja, a másik segít felülemelkedni a nehéz napokon. Tudom, sok embert izgat a művészi féltékenység és rivalizálás kérdése. De ha ilyenek bujkálnának bennünk, nem születtek volna meg eddigi szobraink. Hogy mi a hátránya? Vanak, akik azt hiszik, közösen csináljuk szobrainkat...

— *Szereti-e ez a táj a szobrászait?*

ciójára, architektúrájára, léptékére, anyagára. Építészet és szobrászat jó kapcsolatának megteremtése egyre sürgetőbb feladat. Erre a megyében is születtek elképzelések, sőt vannak megvalósulóban levő tervek is. Talán egy-egy valóban sikerült együttműködés mércét állít, s az utca embere nem fog haragudni se az építészre, se a szobrászra.

K. S.: Örülök ennek a kérdésnek. Korábban nem így volt, mert zavart a kérdező gyakran bevallott szándéka, hogy arról faggasson, melyikünk hat direkt módon a másikra, melyikünk irányítja, formálja a másik munkáját. Művészházaspárok esetén nemcsak jogosnak tartják a kérdést, hanem egy kicsit zavarba ejtőnek, indiszkrétnek is szánják. Azt ritkábban kérdezik meg, hogy egyes festők, szobrászok miért dolgoznak a másik modorában, amikor nem is élnek egy háztartásban?! Az a tény, hogy olyannyira különböző szobrok jutnak eszünkbe, feljogosít, hogy nyugodt szívvel válaszoljak a kérdésre. Nagyon örülök, hogy ilyen jó szobrász a feleségem, annál szerencsésebbnek pedig nem tarthatom magam, hogy a művészet dolgaiban töretlenül egyetértünk immár több mint egy évtizede. A szobrászat kérdéseiben egy véleményen voltunk akkor is, amikor az élet más területeiről vitatkoztunk. Jó tudni, hogy kritikus véleménye van arról a szoborról amit csinállok, olyan, amit érdemes meghallgatni és elgondolkodni rajta. Évek óta azt játsszuk, hogy egymásnak csinálunk szobrokat. Ez persze jelképes szoborajándékozás, mert manapság egy-egy nagyobb művet nemes anyagból kivitelezni és megtartani egyszerűen képtelenség.

K. S.: Sok vita van mostanában Vásárhely körül. Nem is alaptalanul. Jó néhány ellentmondás szikráztatja fel az indulatokat. Érvényes ez a művészek közösségére éppúgy, mint az alkotások színvonalára, tartalmi és for-

mai kérdésekre. Csakhogy ezeket nem lehet se sértődésekkel, se meggondolatlan vagdalkozásokkal, se kritikátlan önámítással megoldani. Egy értékelmező fölmérés, egy valóban tudományos igényű munka talán helyére tenné Vásárhely örökségét, jelenét és föladatait. Nem hiszem, hogy egy városnak föltétlenül szeretnie kell művészeit. De mindenképpen érteni kell szándékait, okosan fölhasználni erejüket, s becsülni értékeiket. Úgy érzem, hogy Vásárhely nem használja ki képességeinket, nincs jó értelemben vett verseny, mintha nem tudnának mit kezdeni velünk. Pedig nem meggazdagodni jöttünk ide, és nem akarjuk telepotyogtatni szobrainkkal a várost. De egy csomó dolog feszül bennem, megvalósításra vár. Úgy érzem, egy nagyobb közösség számára tudnék szobraimmal fontosat mondani, de valamennyi elvetél, mert nem tudom elképzelésemet megvalósítani. A vásárhelyi kiállításokon az utóbbi időben már az „egy kép, egy szobor” elv sem érvényesül, pedig azt hittem, hogy ennél rosszabb rendezési elv már nem létezik. Tévedtem... Pedig a kiállításokat fontosnak tartom, a szobrászat megszerettetése és megértetése szempontjából. Ráadásul vannak olyan kisplasztikák, melyek méretüknél és témájuknál fogva csak kiállításokon mutathatók be a közönségnek. A művészetben, konkrétan Vásárhelyen, egyre inkább misztifikált érték-mérő lett az eladott munkák darabszáma, az eladás gyorsasága a művek kvalitásával, minőségével, mondanivalójuk emberségével, mélységével, korszerűségével szemben. Lassan felbillennek a valódi értékek! A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége délmagyarországi területi szervezetének Csongrád megyei titkára vagyok. Ütközpont a helyi érdekek között. Egy jól szervezett művészeti életben, ahol mindenki tisztában van jogaival és kötelességeivel, kevesebb lenne az ütközpont, több a segítségi alkalom, a közös cél megvalósításának lehetősége. Ez irányú munkámat szeretném a jobb művészeti közérzet érdekében végezni. Ez nem is kis feladat.

TANDI LAJOS